

Dezinformacja

Jak emocje wpływają na poglądy i decyzje?

Temat: W jaki sposób odbieramy informacje? Rola emocji w dezinformacji

Autor: Maciej Sopyło

Poziom edukacyjny: Szkoły ponadpodstawowe, klasy 7-8 szkół podstawowych

Poziom edukacyjny: do zastosowania na lekcjach edukacji obywatelskiej, języka polskiego, informatyki, godzinie wychowawczej i innych

Podstawa programowa: Umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania, rzetelnego korzystania ze źródeł.

Czas trwania: 45 minut

Cel zajęć: Pokazanie, jak emocje wpływają na to, jak odbieramy informacje i jak mogą być wykorzystywane w dezinformacji.

Po zajęciach osoby uczestniczące:

- wiedzą, jak emocje wpływają na odbiór i ocenę informacji,
- potrafią nazwać emocje, które wywołuje w nich dana informacja,
- rozumieją, dlaczego warto po zetknięciu się z informacją zadać sobie pytanie: „Co czuję?”,
- mają doświadczenie w zatrzymaniu się przed reakcją na informację i sprawdzeniu, co czują, zanim wyrobią sobie zdanie lub udostępnią informację.

Scenariusz opiera się na cyklu Kolba, którego podstawą jest nauka poprzez doświadczanie. Zastosowanie tej metody pozwala podczas zajęć korzystać z różnych sposobów uczenia się, dzięki czemu uczniom i uczennicom łatwiej jest przyswajać nowe treści.

Rozpoczęcie zajęć od aktywnego ćwiczenia pomaga zaangażować całą grupę – także osoby, które wcześniej nie miały kontaktu z omawianym tematem lub są przekonane, że niewiele o nim wiedzą. Dzięki temu mogą od początku uczestniczyć w zajęciach i uczyć się poprzez własne doświadczenie.

IIIIIIII Przed zajęciami

- ➔ Na potrzeby tej lekcji warto nieco zorganizować układ sali. Ustaw krzesła w kręgu, bez stolików, aby uczniowie i uczennice wzajemnie się widzieli i czuli równi. To też pozwoli na wyjście z rutyny i wzbudzenie zainteresowania.
- ➔ Przed zajęciami obejrzyj film „Wilki w twojej okolicy. Rola emocji w dezinformacji”, który może stanowić część zajęć. Informacje w nim zawarte mogą Ci się przydać do przeprowadzenia lekcji.

LINK DO FILMIKU

Wstęp 5–10 min

- ➔ Zaproś OU (osoby uczestniczące) do udziału w lekcji o tym, w jaki sposób odbieramy informacje.
- ➔ Włącz film „Wilki w twojej okolicy. Rola emocji w dezinformacji”. Zapytaj OU o ich refleksje dotyczące zachowań bohaterów:
 - Jak przeczytana w internecie wiadomość wpłynęła na Wielkiego Druha?
 - Jakie emocje wywołała?
 - Które elementy przeczytanej wiadomości wzbudziły największe emocje?
- ➔ Zaproś na zajęcia, które pozwolą pogłębić ten temat.

Film może, ale nie musi być częścią zajęć. Jeśli nie masz możliwości odtworzenia go podczas zajęć, we wstępie do lekcji możesz po prostu zaprosić na zajęcia poświęcone nieprawdziwym informacjom. Możesz też przekazać OU film do odtworzenia w domu, po lekcji.

Niezależnie od tego, czy wykorzystasz film podczas zajęć, możesz wysłać go rodzicom OU wraz z krótkim opisem lekcji. Dzięki temu zwrócisz ich uwagę na problem dezinformacji i pomożesz im lepiej zrozumieć to zagadnienie. To może ułatwić im wspieranie dzieci w bezpiecznym i świadomym korzystaniu z informacji w sieci.

1. Doświadczenie do 10 min

Doświadczenie to wg Alice i Davida Kolbów (twórców Cyklu Kolba) element zajęć, w którym stykasz OU z poruszaną tematyką – próbujesz zainteresować ich i poruszyć emocje – tak, by wytworzyć ciekawość, zachęcić do zadawania pytań. Twoją rolą jest stworzyć bezpieczne warunki do doświadczenia, dbać o dobrostan OU, przeprowadzić ich przez ćwiczenie.

- ➔ Zaproś OU do pracy indywidualnej. Poproś, by wzięły coś do pisania i notowania lub rozdaj kartki A4 i długopisy. Powiedz, że będziesz czytać po kolei tytuły informacji. Zadaniami każdej OU jest zanotowanie, jakie emocje wywołuje w nich ta informacja.
- ➔ Podziel OU na 3-4 osobowe grupy. Rozdaj im poniższe przykłady tytułów informacji, jakie mogliby znaleźć w Internecie, także w mediach społecznościowych. Poproś, by do każdego tytułu dopisali emocje, jakie ten tytuł w nich wywołuje.

Pierwszy przykład możesz potraktować treningowo – sprawdzić, czy polecenie jest jasne. Możesz włączyć w ćwiczenie własne przykłady. Jeśli się na to zdecydujesz, pamiętaj, by nie pogłębiały one uprzedzeń czy stereotypów.

Możesz przeprowadzić też ćwiczenie w 3-4 osobowych grupach. W takiej sytuacji zrób jeden przykład na forum a kolejne rozdaj na kartkach.

Nie musisz wykorzystywać wszystkich przykładów.

Przykłady do wykorzystania, wraz z emocjami, które mogą wywołać (emocje dla Twojej informacji):

Przykłady zostały stworzone na potrzeby zajęć z pomocą ChatGPT, nawiązując do często pojawiających się w mediach i mediach społecznościowych tytułów i spraw. Staraliśmy się dobrać przykłady tak, by nie pogłębiały one stereotypów czy uprzedzeń. Jeśli uważasz, że w konkretnej klasie, w której będziesz realizować zajęcia któryś przykład niesie takie ryzyko, nie używaj go.

- Pilne! W wodzie z kranu wykryto niebezpieczne bakterie. Udostępnij, zanim będzie za późno. **emocja: strach**
- To już przesada! Za nasze pieniądze kupiono luksusowe samochody dla urzędników. **emocja: oburzenie / gniew**
- Polacy po raz kolejny okazali się najbardziej pomocnym narodem Europy. **emocja: duma**
- Dziewięcioletni chłopiec od miesięcy samotnie opiekuje się chorą mamą. **emocja: smutek**
- Naukowcy chcą zakazać jedzenia czekolady. To początek końca normalności. **emocja: gniew + strach**

- Tylko dziś! Jeśli nie udostępnisz tej wiadomości, Twoje konto zostanie usunięte.
emocja: strach
- Nasza szkoła wygrała ogólnopolski konkurs jako jedyna w województwie.
emocja: duma
- Leżała trzy miesiące ze złamaną nogą. Tak potraktowano starszą kobietę.
Trudno w to uwierzyć... *emocja: oburzenie + smutek*
- Ukrywają prawdę, bo na tym zarabiają.
emocja: strach + nieufność
- Media milczą o problemie, który może dotyczyć każdego!
emocja: strach+nieufność+oburzenie

2. Refleksja do 10 min

Refleksja to element zajęć, w którym rozmawiasz z uczniami i uczennicami doświadczeniu (ćwiczenie wyżej). Zadajesz pytania, które pomagają przeanalizować ćwiczenie. Dla Ciebie to doskonała okazja, by moderować, słuchać i dowiedzieć się, co grupa już wie, a jakiej wiedzy potrzebuje w pierwszej kolejności.

- ➔ Zapytaj OU, jak im się pracowało. Czy czytając kolejne tytuły czuli w sobie emocje, które prawdopodobnie miały wywołać? Która informacja wywołała w nich więcej niż jedną emocję? Jak często na co dzień zadajemy sobie pytanie „Co czuję?” gdy odbieramy jakiś komunikat/informację? Dlaczego tak jest? Co to mogłoby zmienić?

3. Uogólnienie 5 min w przypadku mini wykładu, 10 min wykładu interaktywnego, tj. angażującego OU

To etap Cyklu Kolba, w którym przekładasz pojedyncze doświadczenie będące udziałem OU na ogólne prawdy i wiedzę. Tu ujawniasz swoją eksperckość lub to, że wiesz trochę więcej od nich. To wystarczy! Odpowiedzi, których nie znasz możecie poszukać razem.

- ➔ Przypomnij (lub jeśli nie zdecydowałeś/nie zdecydowałaś się odtwarzać filmu podczas zajęć – przedstaw) kluczowe informacje zawarte w filmie:
- Emocje mają wpływ na to, w jaki sposób odbieramy informacje i co robimy po jej odebraniu.
 - Emocje działają na nas w różny sposób: jedne bardziej, inne mniej skłaniają do działania.
 - Manipulacja emocjami to częsty mechanizm dezinformacji,

- Emocje same w sobie nie są problemem. Są potrzebne i pomagają nam podejmować wiele codziennych decyzji. Warto jednak zauważyć moment, w którym bardzo silna emocja zaczyna wpływać na ocenę informacji.
- Dezinformacja to tworzenie nieprawdziwych informacji lub podawanie ich dalej z intencją wprowadzenia kogoś w błąd, np:
 - zmiany poglądów, by skłonić kogoś do podjęcia błędnych decyzji (np. firma podająca fałszywe dane o swoim produkcie, po to, by zachęcić klientów do kupna),
 - podjęcia lub zaniechania określonego działania (np. grupa sąsiedzka podająca fałszywe informacje o jakimś problemie po to, by zyskać poparcie dla rozwiązania, które jest dla niej korzystne).
- Misinformacja (informacja wprowadzająca w błąd) to nieświadome, omyłkowe stworzenie lub podanie dalej nieprawdziwej informacji, np. błąd dziennikarski czy podanie dalej w mediach społecznościowych informacji, co do której jesteśmy przekonani, że jest prawdziwa.

W filmie taką postawę prezentuje Wielki Druh, który chciał ostrzec inne osoby przed wilkami w okolicy.

- Dezinformacji nie ulegamy dlatego, że jesteśmy naiwni czy mało inteligentni. Psychologia poznawcza pokazuje, że człowiek nie analizuje każdej informacji od podstaw. W większości codziennych sytuacji korzystamy z intuicyjnego, szybkiego sposobu myślenia oraz heurystyk (skrótów myślowych), które pozwalają oszczędzać czas i wysiłek poznawczy. Silne emocje, takie jak strach, gniew czy oburzenie, zwiększają prawdopodobieństwo szybkiego reagowania i udostępniania treści bez ich wcześniejszej weryfikacji. Także duma, zachwyt czy nadzieja mogą sprawić, że łatwiej uwierzmy informacji. Dezinformacja wykorzystuje te naturalne mechanizmy.

4. Zastosowanie 3–7 min

Zastosowanie to element Cyklu Kolba, w którym dajesz OU szansę zastosowania nowej wiedzy w praktyce. Dla Ciebie to okazja do zobaczenia, czy OU zrozumiały treści, które poznawały. Dla OU – szansa zobaczenia, że to, czego się nauczyły ma praktyczną wartość.

- ➔ Zapytaj OU, co wynoszą z tych zajęć. Co mogą zmienić w swoim sposobie odbierania i reagowania na informacje, żeby nie dać się zmanipulować?

Możesz nawiązać do reakcji Maćka na zachowanie Wielkiego Druha w filmie.

- ➔ Poprowadź rozmowę tak, aby pojawiły się następujące wnioski:
- warto zatrzymać się i zapytać siebie: „Co czuję?” i „Jakie emocje wywołuje we mnie ta informacja?”;
 - przed zareagowaniem na informację warto zrobić chwilę przerwy i zastanowić się nad swoimi emocjami.

- ➔ Jeśli czas pozwala i OU mogą korzystać w szkole z urządzeń ekranowych, możecie przećwiczyć tę umiejętność w praktyce.

Możesz też zaprosić OU do wykorzystania swoich telefonów i wysłania do samych siebie SMSów z dokończonym przez nie (indywidualnie) zdaniem:

Następnym razem, gdy jakaś wiadomość wywoła we mnie silne emocje...

Chętne osoby mogą przeczytać SMS na forum.